

בס"ד, ט"ו ניסן התשפ"ו

מנחות פ"א – המשך תודה שנתערבה בתמורתה, ומקורות מימון אפשריים לקרבן תודה

שאלות:

1. חיים לא בטוח אם הכבשה שלו, היא קרבן תודה שאבד לו, מה הוא יכול לעשות?

המשך הפתרונות ל"תודה שנתערבה בתמורתה"

הבעיה שראינו בדף הקודם היא, שהתערבו בהמת תודה (שחייבת בלחם) ובהמת תמורה (ללא לחם), אחת מתה, ולא יודעים מה דין הנשאר. הגמרא מביאה חמש הצעות נוספות לפתרון הבעיה בתודת נדבה ("הרי זו תודה"), ודחיות לצידן:

- **רבי יצחק בר שמואל** מציע: להביא בהמה חדשה ולחם, ולהתנות: אם הנשארת היא תמורה – החדשה תהיה תודה. אם הנשארת היא תודה – החדשה תהיה תמורה שלה.
- **דחיית רב נחמן**: אדם שעושה תמורה לוקה 40 מלקות. לא ניתן להציע פתרון שכרוך בביצוע איסור לכתחילה.
- **אביי** מציע: להניח את הלחם מחוץ לעזרה אך בתוך ירושלים (חומת בית פאגי). לפי דעת **רבי יוחנן** שהלחם מתקדש בשחיטה גם מחוץ לעזרה כל עוד הוא בתוך העיר. אם הנשארת היא תודה – הלחם יתקדש שם. אם לא – הוא חולין ולא עברנו על "חולין בעזרה".
- הדחייה: יש חובת "תנופה" (הנפה) של 4 חלות בתוך העזרה על הזבח ("לפני ד"). אם נניף בחוץ – לא קיימנו את המצווה. אם נכניס פנימה – שוב אולי הכנסנו "חולין לעזרה".
- **רב שישא** מציע: להביא בהמה חדשה ו-80 חלות ולהניח אותן מחוץ לעזרה (כשיטת **רבי יוחנן**). ונכניס לעזרה רק 8 חלות שמיועדות לתרומה לכהנים. אין כאן בעיית חולין בעזרה, כי או ששתי הבהמות הן תודות ואז כל ה-8 הן תרומה, ואם רק אחת מהן תודה – עדיין 4 הן תרומה לכהן ו-4 הן מתוך ה-40 המקודשות של אותה תודה.
- הדחייה (לפי רש"י): הפתרון הזה "ממעט באכילת הארבעים". כלומר, הכהן לא ירצה לאכול את 8 החלות כי הוא חושש שרק אחת מהבהמות היא תודה ומגיעות לו רק 4. הבעלים לא ירצו לאכול כי אולי הכל תרומה לכהן. כתוצאה מכך, 4 חלות מתוך ה-40 לא יאכלו ויהפכו ל"נותר" שיישרף שלא כדין.
- **רב אשי** מציע: לפי דברי **רבי יוחנן** שאמר שאם אדם מקדיש חטאת כשהיא כבר מעוברת ("חטאת מעוברת"), הוא יכול לבחור להתכפר באם או בוולד (בניגוד לוולד חטאת שהתעברה רק לאחר ההקדשה שהוא מת).
- רב אשי** הציע בהתאם להביא בהמה מעוברת לקרבן תודה עם 80 חלות, ולהתנות שאם הנשארת היא תמורה, אז 80 החלות הם עבור האם המעוברת וקרבן נפרד עבור הולד. ואם הנשארת היא תודה אז 80 החלות הן עבור הנשארת והאם, והולד הוא מותר תודה שמוקרב ללא חלות.
- הדחייה (לפי רש"י): אולי **רבי יוחנן** לא סובר שהוולד הוא באמת קרבן עצמאי לגמרי, הוא סובר שניתן לבחור בוולד רק כי האדם "מתכפר בשבח הקדש" (הוולד הוא שבח שנוסף לאם), אבל הם לא שני קרבנות עצמאיים. אם האדם התכפר באם – הוולד

הולך למיתה (בחטאת). לכן, לא ניתן להפוך אותם לשתי תודות נפרדות עם לחם לכל אחת, אלא רק לבחור באחד מהם.

○ **רב דימי בנו של רב הונא מדמהוריא** מציע לפני **רבינא**: שהאדם ידור נדר חדש ("הרי עלי תודה"), יביא שתי בהמות חדשות ו-80 חלות, ויתנה שאם הנשארת היא תמורה שתי החדשות הן תודות עם 80 חלות. ואם הנשארת היא תודה אז 40 חלות בשבילה, ועוד אחת מהחדשות היא תודה, שמוקרבת עם לחם, והנוספת היא מופרשת לאחריות על הקרבן החדש.

▪ **דחיית רבינא**: כתוב "טוב אשר לא תדור". לא מציעים לאדם לידור נדר חדש לכתחילה כדי לפתור תקלה בנדר קודם.

○ **לסיכום**: הגמרא נשארת עם קביעת הברייתא שבמקרה של תודת נדבה שנתערבה בתמורתה ומתה אחת מהן – אין לבהמה הנשארת תקנה.

2. נתן רוצה להביא את נדר התודה שלו ממעשר כספים, הוא יכול?

מקורות המימון לקרבן תודה (משנה וגמרא)

המשנה **אומרת**: שאדם שאומר "הרי עלי תודה" – מכיוון שזו חובה, הוא חייב לממן גם את הבהמה וגם את הלחם מכספי חולין (כספו הפרטי) ולא מכספי מעשר שני.

אם הוא אמר:

○ **תודה מחולין ולחמה ממעשר**: יביא את שניהם מחולין. הסיבה היא שהלחם נגרר אחרי הבהמה; מכיוון שהוא התחייב להביא את העיקר (הבהמה) מחולין, גם הטפל לה (הלחם) חייב לבוא מחולין.

○ **תודה ממעשר ולחמה מחולין**: צריך להביא כפי שנדר. הלחם לא נגרר במקרה הזה אחרי הבהמה כי עיקר המצווה היא להביא מהחולין.

○ **תודה והלחם ממעשר**: יכול להביא הכל ממעשר או כמו שהגמרא אומרת כל שכן גם מחולין. אבל אם הוא מביא ממעשר, הוא יביא רק ממעות של מעשר שני ולא מחיטים והגמרא תבאר מדוע.

רב הונא אומר בגמרא: שאדם שאומר "הרי עלי לחמי תודה" – חייב להביא גם את הבהמה וגם את הלחם.

○ הסיבה היא: שברור שלחם לא קרב ללא זבח. לכן, גם אם הוא הזכיר רק את הלחם, כוונתו הייתה לקרבן שלם הוא אמר רק את סוף המשפט שתחילתו הוא תודה.

○ הגמרא **מקשה** על זה ממשנתנו שאמרה שאדם שנדר תודה מן המעשר והלחם מן החולין יביא כמו שנדר, למה לא נאמר שכיוון שסוף המשפט הוא מן החולין הכוונה שהכל מהחולין?

הגמרא **מתרצת** שמכיוון שהוא אמר בתחילת המשפט תודה מן המעשר סוף המשפט מתפרש כאילו הוא אמר חובה עליו להביא לחם לפטור את התודה של פלוני, שאז אפשר להביא לחם בפני עצמו.

הגמרא **מקשה** שוב אם ככה, ברישא שאמרנו שהתודה מהחולין והלחם מן המעשר מביא

הכל מהחולין, למה לא נגיד גם שם שהוא התכוון תודה לפטור את הלחם של פלוני?
הגמרא מתרצת שלא מביאים תודה לפטור לחם כי התודה היא העיקר והלחם הוא הטפל.

○ הגמרא מקשה על **רב הונא** מברייתא שאומרת שאדם שנדר "הרי עלי תודה ללא לחם" או "זבח ללא נסכים" – כופין אותו להביא קרבן שלם עם לחם ונסכים. יוצא שאם הוא לא אמר תודה אלא אמר רק לחם הוא לא חייב להביא קרבן שלם, בניגוד לדברי **רב הונא**?

הגמרא מתרצת שהדין הוא זהה גם אם הוא אמר לחם בלבד והסיבה שהברייתא אמרה תודה ולא לחם, זה בגלל הצורך לומר זבח בלא נסכים ששם אין את המקרה ההפוך נסכים בלי זבח.

○ הגמרא שואלת למה בכלל כשהוא אמר תודה ללא לחם הנדר קיים? לכאורה זה נדר ופתחו עמו הוא יודע שאי אפשר להביא תודה בלי לחם ותוך כדי דיבור הוא התחרט ולא צריך להביא כלום?

○ חזקיה מתרץ: שהברייתא היא כשיטת **בית שמאי**, הסוברים "תפוס לשון ראשון". ברגע שאמר "תודה", חלה עליו חובת הקרבן בשלמותו, והמילים "ללא לחם" בטלות.

○ **רבי יוחנן מתרץ**: שהברייתא יכולה להיות גם **כבית הלל**. מדובר במקרה שבו האדם מודה שאילו היה יודע שאי אפשר להביא תודה בלי לחם, הוא היה נודר כראוי תודה עם לחם. ולכן הכפייה מדברת רק אם הוא מנסה לחזור בו אחרי ההודאה מהנדר.

○ הגמרא מקשה על **רבי יוחנן** מברייתא שאומרת בפירוש שבמקרה שהוא אומר אילו הייתי יודע שכך נודרים, לא הייתי נודר בכלל, עדיין כופים אותו ואומרים לו 'שמור ושמעת'?
רבי יוחנן מתרץ שהברייתא הזאת היא בוודאי בשיטת **בית שמאי**.

○ **אביי ורבא** מסבירים את הדרשה על הפסוק "שְׁמֹר וְשָׁמְעֵת". **אביי** מסביר: "שמור" – הבא תודה, "ושמעת" – הבא לחמה. **רבא** מסביר: "שמור" – הבא תודה ולחמה כמצותה, "ושמעת" – שתלמד מהטעות ולא תהיה רגיל לנדור נדרים משובשים כאלו.

3. אורי רוצה לקנות חיטים בכסף מעשר שני, ולאפות את הלחם של התודה בירושלים, זה מותר?

שימוש במעשר שני ללחם:

• המשנה אמרה: שכשמתר להביא לחם ממעשר שני, הכוונה היא שיקנה סולת בכסף של מעשר שני בירושלים, אבל לא יביא חיטים שהם עצמם מעשר שני מהבית.

○ **רב נחמן ורב חסדא**: אמרו שמותר לקנות חיטים בכסף מעשר שני בירושלים ולעשות בהם לחם. לדעתם האיסור הוא רק על חיטי מעשר מקוריים.

○ **רבי ירמיה אמר** את הדין הזה לפני **רבי זירא**, שחלק ואמר שאסור. והסביר גם את הטעם של **רבי ירמיה** וגם את הטעם של עצמו, שניהם לומדים גזירה שווה בין שלמים למעשר.

רבי ירמיה לומד שכמו ששלמים לא יכולים להיות מעשר שני בעצמם, כי הם בשר, גם החיטים לא יכולים להיות מעשר שני בגופם אלא רק חיטים שנקנו.

רבי זירא עצמו לומד שגוף השלמים הוא לא מין שממנו מעשרים מעשר שני, לכן גם הלחם לא יכול להיות מחיטים שבאופן עקרוני הם מין שממנו מופרש מעשר שני.